

Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
De heer G. Moes
Postbus 16375
2500 BJ 'S-GRAVENHAGE

Datum
27 oktober 2025
Kenmerk
TIS/U202500688
Bijlage(n)
-

Reactie VNG op Kamerbrief erfgoed d.d. 2 juni 2025

Geachte heer Moes,

Op 2 juni jl. stuurde u uw Kamerbrief over de aanpak grote rijksmonumenten en religieus erfgoed. Wij zijn blij met uw extra inspanningen en middelen voor ons cultureel erfgoed. Gemeenten spelen een centrale rol bij de zorg voor het Nederlands erfgoed en vervullen daarmee een belangrijke rol in het erfgoedstelsel. Hierbij geeft de VNG zijn reactie op een aantal onderwerpen uit die brief die gemeenten aan gaan.

Investeren in capaciteit en kunde bij gemeenten

De VNG spant zich in om kennis en kunde bij gemeenten op erfgoed te behouden of te versterken als basisvoorwaarde voor gemeenten om cultureel erfgoed blijvend te agenderen in beleid in de fysieke leefomgeving. En om cultuurhistorische waarden mee te kunnen nemen bij transitieopgaven in het ruimtelijk domein, met als doel het waarborgen en nastreven van omgevingskwaliteit. Dat doet de VNG door het maken van bestuurlijke afspraken en het onderhouden van netwerken.

De VNG is daarom ook blij met de start van de samenwerking met het rijk en het Interprovinciaal Overleg (IPO) in het Programma Erfgoed en Overheid. Wel wil de VNG meegeven dat de financiële tekorten bij gemeenten voor de komende jaren óók effect hebben op het formuleren van ambities in erfgoedbeleid. Wilt u investeren in de erfgoedzorg, dan zal ook helder moeten zijn dat gemeenten hiervoor de financiële ruimte moeten kunnen benutten. Capaciteit en kennis is een (wettelijke) basisvoorwaarde. Voor de uitvoering van beleid blijft de aanwezigheid van middelen voor behoud en restauratie van erfgoed nodig. Ten aanzien van alle onderdelen uit uw brief, staan gemeenten voor uitdagingen die vragen om capaciteit en kunde bij gemeenten. Van archeologie, tot religieus erfgoed en monumentale restauratieopgaven; het capaciteitsvraagstuk leeft erfgoedbreed en in de hele keten; van beleid tot vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) zoals ook het rapport van Lysias bevestigt. Oplossingsrichtingen voor dit vraagstuk zien we graag terug in de vorm van een richtinggevend advies door de bestuurlijke adviescommissie Erfgoed en Overheid die u installeert.

Incidentele middelen lossen geen structurele problemen op

Wij vragen u de financiering in het Programma Erfgoed en Overheid langdurige zeker te stellen om niet alleen trajecten bij gemeenten op te starten maar ze ook de tijd te geven om in de organisatiestructuur in te bedden. Gemeenten zitten de komende jaren nog volop in een transitieproces als gevolg van de invoering van de Omgevingswet, de verdichtings- én verduurzamingsopgave, óók van beschermde monumenten.

Het tempo ligt hoog en met het chronisch capaciteitsprobleem is de noodzaak om nu in te zetten op een efficiënte en laagdrempelige manier om de basis bij gemeenten op orde te brengen binnen de nieuwe wettelijke kaders van erfgoed in de Omgevingswet. Daarnaast moet het Programma mogelijkheden bieden met het oog op noden in de toekomst. Als partner in het programma willen we naast quick wins, dus ook ruimte bieden aan het opzetten van langdurige (nieuwe) samenwerkingsvormen tussen gemeenten onderling, maar ook tussen gemeenten, provincies en het rijk.

Impuls aan restauratieopgave

Zowel de structurele ophoging van restauratiemiddelen als de incidentele bijdrage van € 155 miljoen zijn zeer welkom en brengt een mooie impuls. Uw voorstel voor een rijkssubsidieregeling sluit goed aan bij onze eerdere suggestie voor de komst van een Rijksfonds voor grote restauratieopgaven. Een duurzame, lange termijnoplossing is echter nodig voor restauratie en onderhoud van grote (rijks)monumenten om gezamenlijk grote restauratieachterstanden aan te pakken die niet gedekt worden door reguliere subsidieregelingen. In het licht van de financiële situatie van gemeenten vanaf 2026 is het niet redelijk te veronderstellen dat gemeenten zonder een landelijke faciliteit met voldoende middelen financieel kunnen blijven bijspijngen bij de restauratietaken. Aandachtspunt is de indexatie van de rijksmiddelen voor restauratie. Gemeenten zijn erbij gebaat dat de middelen voor de Subsidierегeling instandhouding monumenten (Sim) en de woonhuissubsidie ook worden geïndexeerd.

Ook doen wij een oproep aan u om bij de vernieuwing van de bestuurlijke afspraken met de provincies uit 2012 en 2015 er op aan te dringen dat de provincies de hoogte van de huidige restauratiemiddelen behouden.

Aanpak religieus erfgoed als vervolg op kerkenvisies

De VNG is sinds 2018 bestuurlijk partner in het Programma Religieus Erfgoed en ziet dat een vervolg wenselijk is om tot een verdere borging te komen van religieus erfgoed. Zoals u schrijft: De uitkomsten van het kerkenvisietraject worden vaak onderdeel van het erfgoedbeleid en van omgevingsplannen van gemeenten. Graag werken wij deze en de andere lijnen met u en uw opvolger verder uit, uiteraard vanuit onze rol in de stuurgroep van het Programma Religieus Erfgoed.

Bestuurlijke afspraken cultureel erfgoed

Om gemeenten bij bovenstaande opgaven te ondersteunen, denken we dat een duurzame samenwerking in de vorm van bestuurlijke afspraken helpen. En hoe eerder die bestuurlijke afspraken er zijn, hoe beter. Met de extra impulsmiddelen en gesprekken is de samenwerking reeds opgestart. Laten we nu van de gelegenheid gebruik maken om deze bestuurlijke afspraken te formuleren waarin we elkaar als overheden de komende jaren kunnen vasthouden.

Erfgoed is van ons allemaal

Tot slot wil ik u alsook uw opvolger meegeven: erfgoed is een gedeeld en gewaardeerd belang dat aandacht vergt van alle overheden. Samenwerking van gemeenten met provincies, waterschappen en het rijk is de sleutel om erfgoedopgaven, van behoud en beheer van (archeologische) monumenten tot cultuurlandschappen, en van herbestemmingen tot verduurzaming van cultuurhistorische gebouwen, aan te pakken.

De opgaven waar gemeenten voor staan zijn gebaat bij een gedeelde verantwoordelijkheid vanuit meerdere bewindspersonen bij de ministeries. Alleen samen lukt het om erfgoed te positioneren in de grote transitieopgaven en de kennisoverdracht van successen en innovatie voor andere sectoren dan de erfgoedsector te borgen. Erfgoed als drager mag vaker het vertrekpunt zijn bij deze opgaven en niet enkel het sluitstuk. Dit vergt een erfgoed-inclusieve benadering; die wij binnen de VNG en bij gemeenten ook nastreven. Wij zien dan ook uit naar de verbinding van erfgoed en de leefomgeving in de aanstaande Nota Ruimte van uw collega-bewindspersoon Keijzer, bij het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening.

Hoogachtend,
Vereniging van Nederlandse Gemeenten

dr. mr. L.K. Geluk
Algemeen directeur